

<https://doi.org/10.15407/econlaw.2019.03.024>

УДК 346.21

О.В. ГАРАГОНИЧ, канд. юрид. наук, доц.,
проф. кафедри цивільного, господарського права та процесу
Академія адвокатури України, м. Київ, Україна

 orcid.org/0000-0002-8984-2399

ПРИПИНЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА ВНАСЛІДОК БАНКРУТСТВА

Ключові слова: акціонерне товариство, господарська правосуб'єктність, банкрутство, банкрут, Кодекс України з процедур банкрутства, ліквідація, ліквідаційна процедура.

Досліджено проблеми припинення господарської правосуб'єктності акціонерного товариства внаслідок банкрутства. Проаналізовано правову природу припинення господарської правосуб'єктності акціонерного товариства внаслідок банкрутства, ліквідаційну процедуру, у рамках якої припиняється господарська правосуб'єктність неплатоспроможних акціонерних товариств. Особливу увагу приділено дослідженню проблем, пов'язаних із ліквідацією акціонерних товариств-банкрутів.

Актуальність теми. Згідно з дослідженням Світового банку «Ведення бізнесу 2019» (*Doing Business 2019*), Україна за показником «Урегулювання питання щодо неплатоспроможності» залишається на україн низькому 145 місці. Недостатня відпрацьованість правового механізму банкрутства, наявність розбіжностей і суперечностей у законодавстві стали причиною численних зловживань та проблем у процесі припинення господарської правосуб'єктності неплатоспроможних акціонерних товариств (далі АТ).

Тривалий час розвиток правового регулювання припинення правосуб'єктності АТ унаслідок банкрутства в Україні був спрямований на створення умов для збереження господарських організацій. Однак застосування такого підходу стало шкодити інтересам кредиторів та інвесторів АТ і, як наслідок, викликало їхнє невдоволення та зневіру у можливості захисту власних інтересів у рамках правового поля.

Крім того, сучасний стан світових процесів, а також інтеграційні наміри України, зумовили необхідність здійснення гармонізації національного законодавства з правом Європейського Союзу, зокрема актами, що регулюють відносини припинення неплатоспроможних АТ, а саме: Директиви Ради 80/987/ЄЕС про зближення правових положень держав-членів щодо захисту найманих працівників у випадку неплатоспроможності їхнього роботодавця [1], Директиви 98/26/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу від 19.05.1998 «Про незворотність розрахунків у платіжних системах та системах розрахунків по цінних паперах» [2], Регламенту Ради (ЄС) від 29.05.2000 № 1346/2000 «Про провадження у справах про неплатоспроможність» [3] та ін.

Ухвалення 18.10.2018 Кодексу України з процедур банкрутства [4] так і не вирішило наявних у цій сфері проблем. Наразі залишається багато проблемних питань припинення господарської правосуб'єктності АТ унаслідок банкрутства, які потребують дослідження та належного законодавчого урегулювання.

Стан дослідження. Окремі питання припинення господарської правосуб'єктності АТ внаслідок банкрутства досліджувались у працях таких учених: С.С. Авдєєв [5], І.А. Бутирська [6], К.А. Возняковська [7, 8], В.В. Джунь [9, 10], Б.М. Поляков [11, 12], В.В. Радзивілюк [13], О.М. Свириденко [14], Ю.В. Чорна [15] та ін.

Більшість досліджень вищеназваними ученими проведено до істотного оновлення господарського законодавства з окреслених питань. Крім того, хоча деякі правові проблеми припинення господарської правосуб'єктності АТ унаслідок банкрутства досліджувалися, багато теоретичних і практичних питань, з огляду на законодавчі зміни, залишаються нерозробленими або недостатньо розробленими в науковій літературі. Отже, теоретичні розробки названих фахівців не охоплюють усіх аспектів проблеми припинення господарської правосуб'єктності АТ внаслідок банкрутства, що вимагає проведення додаткових досліджень.

Метою даної статті є дослідження проблеми припинення господарської правосуб'єктності АТ внаслідок банкрутства.

Виклад основного матеріалу. Правові засади припинення господарської правосуб'єктності АТ внаслідок банкрутства встановлені нормами Кодексу України з процедур банкрутства, Господарського кодексу України (далі ГК України) [16], Цивільного кодексу України [17], Закону України «Про акціонерні товариства» (далі Закон про АТ) [18], Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» (далі Закон про держреєстрацію) [19] та ін.

Банкрутство — це визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедури санації та реструктуризації і погасити встановлені у порядку, визначеному Кодексом України з процедур банкрутства, грошові вимоги кредиторів інакше, ніж через застосування ліквідаційної процедури (абз. 3 ч. 1 ст. 1 Кодексу України з процедур банкрутства).

Аналіз ч. 3 ст. 209 ГК України та ч. 5 ст. 65 Кодексу України з процедур банкрутства дає підстави дійти висновку, що припинення господарської правосуб'єктності внаслідок банкрутства допускається тільки щодо АТ, які є суб'єктами підприємницької діяльності. Тобто законодавець фактично виключає можливість припинення внаслідок банкрутства господарської правосуб'єктності суб'єктів господарювання, що діють в організаційно-правовій формі АТ і не мають на меті одержання прибутку. До таких суб'єктів, наприклад, можуть бути віднесені: товарна біржа (ч. 7 ст. 279 ГК України, ч. 3 ст. 1 Закону України «Про товарну біржу» [20]), фондова біржа (абз. 2 ч. 1 ст. 21 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» [21]).

Припинення господарської правосуб'єктності АТ внаслідок банкрутства характеризується рядом особливостей, які істотно відрізняють дану процедуру від припинення господарської правосуб'єктності АТ у загальному порядку. Особливості такого припинення обумовлені насамперед тим, що воно можливе у разі, коли неефективна підприємницька діяльність АТ призводить до нездатності товариства виконувати грошові зобов'язання перед кредиторами. При цьому ступінь нездатності АТ-боржника виконувати свої грошові зобов'язання, мінімально необхідний для застосування процедур, пов'язаних із припиненням господарської правосуб'єктності АТ внаслідок банкрутства, визначається господарським судом у рамках провадження у справі про банкрутство.

Ініціатором припиненням господарської правосуб'єктності АТ внаслідок банкрутства може виступати як саме товариство-боржник, так і треті особи — кредитори (ст. 34 Кодексу України з процедур банкрутства). Тобто припинення господарської правосуб'єктності АТ внаслідок банкрутства може відбуватися як у добровільному (з ініціативи товариства), так і в примусовому (з ініціативи третіх осіб) порядку. У зв'язку з цим вважаємо необґрунтованим твердження деяких науковців про те, що ліквідація підприємства внаслідок банкрутства є способом примусового припинення юридичної особи [22, с. 313].

Застосування процедури припинення господарської правосуб'єктності АТ внаслідок банкрутства допускається у випадках, коли АТ

нездатне відновити свою платоспроможність і задовольнити визнані судом вимоги кредиторів інакше, як через застосування визначеної судом ліквідаційної процедури.

Ліквідаційна процедура, у рамках якої припиняється господарська правосуб'єктність АТ, запроваджується господарським судом, що розглядає справу про банкрутство товариства-боржника. Так, відповідно до ст. 58 Кодексу України з процедур банкрутства у випадках, передбачених цим Кодексом, господарський суд у судовому засіданні за участю сторін ухвалює постанову про визнання боржника банкрутом і відкриває ліквідаційну процедуру. З цього моменту АТ вважається банкрутом, тобто боржником, неспроможність якого виконати свої грошові зобов'язання встановлена господарським судом. Суд також визначає строк, протягом якого ліквідатор зобов'язаний здійснити ліквідацію АТ-боржника. Цей строк не може перевищувати 12 місяців.

Ліквідація господарських організацій, визнаних банкрутом, допомагає звільнити економіку від підприємств, які не мають шансів залишитися прибутковими. Як наслідок, майно передається іншим особам для подальшого використання. Таким чином, виконується найважливіший принцип ринкової економіки: майно має використовуватися ефективно і задовольняти потреби як його власника, так і суспільства загалом [23, с. 63].

Припинення господарської правосуб'єктності АТ унаслідок банкрутства є результатом настання сукупності юридичних фактів, кожний з яких спричиняє правові наслідки, що призводять до припинення існування АТ як суб'єкта господарського права. Сукупність визначених господарським законодавством юридичних фактів, настання яких необхідне для припинення господарської правосуб'єктності АТ внаслідок банкрутства, утворюють юридичний склад.

Елементами юридичного складу, що опосередковує припинення господарської правосуб'єктності АТ внаслідок банкрутства, є:

1. *Подання до господарського суду заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство.* Зазначена заява не є позовом, однак є способом захисту суб'єктивного права кредиторів. Відсутність позову позбавляє сенсу такі інститути як відмова від позову чи його визнання, збільшення чи зменшення позовних

вимог, зміна предмета чи підстави позову [24, с. 239—241].

Заява про відкриття провадження у справі про банкрутство відображає характерну структуру конфліктної ситуації: відсутність порушеного права та наявність значної кількості потенційно конфліктних інтересів, у т. ч. публічного інтересу. Тому заява має подвійний характер і втілює в собі як ініціативний початок з боку заявника, так і відсутність повної влади з боку заявника над подальшою долею у розгляді заяви [25, с. 143].

Відповідно до ч. 2 ст. 8 та ст. 34 Кодексу України з процедур банкрутства право на подання до господарського суду заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство АТ мають товариство-боржник та його кредитори. Залежно від особи заявника передумови подання такої заяви можуть відрізнятися.

До ухвалення Кодексу України з процедур банкрутства передумови ініціювання процедури банкрутства самим АТ-боржником визначалися Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі Закон про банкрутство) [26]. Так, згідно з абз. 2 ч. 1 ст. 95 Закону про банкрутство, обов'язковою передумовою звернення АТ до господарського суду із заявою про порушення справи про банкрутство було дотримання товариством-боржником загального порядку ліквідації. Тобто, АТ самостійно могло ініціювати припинення своєї господарської правосуб'єктності внаслідок банкрутства тільки за умови, якщо щодо нього було: ухвалено рішення про ліквідацію; у процесі ліквідації встановлено недостатність вартості майна товариства для задоволення вимог кредиторів. У разі виявлення зазначених обставин звернутися до господарського суду із заявою про порушення справи про банкрутство такого АТ зобов'язаний ліквідатор (ліквідаційна комісія). До того ж законодавцем чітко не встановлювалося граничних строків, у межах яких ліквідатор (ліквідаційна комісія) зобов'язані були подати до господарського суду заяву про порушення справи про банкрутство, якщо було встановлено недостатність вартості майна АТ, щодо якого ухвалено рішення про ліквідацію, для задоволення вимог кредиторів. Також був відсутній єдиний підхід господарських судів до оцінки заяв боржників про порушення справи про банкрутство, що

створювало умови для ініціювання необгрунтованого банкрутства. У разі самостійного ініціювання АТ припинення своєї господарської правосуб'єктності внаслідок банкрутства за Законом про банкрутство фактично мав місце перехід від одного правового режиму ліквідації (добровільної або примусової) до іншого (ліквідації внаслідок банкрутства).

З ухваленням Кодексу України з процедур банкрутства були ліквідовані зайві бар'єри та спрощено доступ АТ-боржника до процедур банкрутства, а також передбачено низку передумов для ініціювання АТ-боржником провадження у справі про банкрутство. По-перше, рішення про звернення до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство має бути ухвалено вищим органом АТ-боржника (абз. 17 ч. 4 ст. 34). По-друге, боржник може подати до господарського суду заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство за наявності у нього майна, достатнього для покриття витрат, пов'язаних із провадженням у справі, якщо інше не передбачено цим Кодексом (ч. 5 ст. 34). По-третє, заява АТ-боржником може бути подана за умови виявлення загрози неплатоспроможності товариства, що полягає у неможливості виконання грошових зобов'язань боржника в повному обсязі перед іншими кредиторами у разі задоволення вимог одного або кількох кредиторів. У разі виявлення загрози неплатоспроможності АТ-боржник зобов'язано у місячний строк звернутись до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі (ч. 6 ст. 34). Порушення строку подання такої заяви матиме наслідком покладення солідарної відповідальності за незадоволення вимог кредиторів на керівника АТ-боржника.

Таким чином, за загальним правилом, передумовами ініціювання процедури банкрутства самим АТ-боржником є:

- загроза неплатоспроможності АТ у разі задоволення вимог одного або кількох кредиторів;
- ухвалення рішення загальними зборами акціонерів про звернення до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство;
- наявність майна, достатнього для покриття витрат, пов'язаних із провадженням у справі.

Передумовою звернення кредитора (кредиторів) до господарського суду із заявою про

відкриття провадження у справі про банкрутство стосовно АТ є наявність у кредитора (кредиторів) вимог щодо грошових зобов'язань до АТ-боржника (ст. 34 Кодексу України з процедур банкрутства). Зауважимо, що законодавець істотно спростив передумови ініціювання процедури банкрутства кредиторами. Якщо за Законом про банкрутство (ч. 3 ст. 10) вимагались і безспірність вимог кредиторів, і наявність мінімального обсягу суми боргу — 300 мінімальних розмірів заробітної плати, і встановлення мінімального строку, протягом якого боржник не задовольняє вимоги кредиторів — три місяці, то Кодекс України з процедур банкрутства цього вже не вимагає. Тому ініціатором припинення господарської правосуб'єктності АТ внаслідок банкрутства може бути будь-який кредитор, вимоги якого до АТ щодо грошових зобов'язань не були задоволені, навіть якщо вони є мізерними.

2. *Визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури.*

Визнання боржника банкрутом переводить його в іншу сферу економічних відносин — відносин банкрутства, де діють інші закони, правила. З боку підприємств, це перехід до особливого режиму взаємин, пов'язаного із відсутністю засобів, їх пошуком у тяжких умовах зовнішнього контролю з боку кредиторів і держави [27, с. 72].

Постанова про визнання АТ-боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури ухвалюється господарським судом під час судового засідання за участі сторін у випадках, передбачених ч. 2 і ч. 4 ст. 49, ч. 9 ст. 52, ч. 3 і ч. 6 ст. 57, ст. 58 Кодексу України з процедур банкрутства.

Відповідно до ст. 58 Кодексу України з процедур банкрутства суд визначає строк, протягом якого ліквідатор зобов'язаний здійснити ліквідацію боржника. Цей строк не може перевищувати 12 місяців.

На нашу думку, у Кодексі України з процедур банкрутства варто закріпити диференційований підхід до визначення тривалості ліквідаційної процедури. Наприклад, для проведення ліквідаційної процедури АТ, які мають стратегічне значення для економіки країни або ж у яких значна кількість кредиторів, потрібно більше часу, ніж у випадку банкрутства підприємств, масштаби діяльності яких є незначними.

З дня ухвалення господарським судом постанови про визнання АТ банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури його господарська правосуб'єктність поступово «згасає»:

- господарська діяльність банкрута завершується закінченням технологічного циклу (абз. 2 ч. 1 ст. 59 Кодексу України з процедур банкрутства);

- запроваджуються додаткові обмеження щодо розпорядження АТ своїм майном (абз. 7 ч. 1 ст. 59 Кодексу України з процедур банкрутства);

- припиняються повноваження органів управління АТ щодо управління товариством та розпорядження його майном, якщо цього не було зроблено раніше, голова виконавчого органу (особа, що виконує функції одноособового виконавчого органу) АТ звільняється з роботи у зв'язку із банкрутством підприємства (абз. 9 ч. 1 ст. 59 Кодексу України з процедур банкрутства);

- господарська компетенція АТ реалізується тільки через ліквідатора, призначеного господарським судом (абз. 6 ч. 1 ст. 61 Кодексу України з процедур банкрутства). Цей орган АТ є тимчасовим, він виконує свої повноваження до завершення ліквідаційної процедури (ч. 2 ст. 60, ч. 6 ст. 65 Кодексу України з процедур банкрутства);

- АТ може використовувати тільки один (ліквідаційний) рахунок у банківській установі, а інші рахунки підлягають закриттю ліквідатором (ч. 3 ст. 61 Кодексу України з процедур банкрутства);

- настають інші наслідки, передбачені ст. 59 Кодексу України з процедур банкрутства.

Принциповою особливістю ліквідаційної процедури у рамках провадження у справі про банкрутство на відміну від припинення господарської правосуб'єктності АТ шляхом ліквідації у загальному порядку є детальна регламентація правового статусу ліквідатора. Так, законодавець у книзі другій та ст. 61 Кодексу України з процедур банкрутства детально визначив вимоги до ліквідатора, його права та обов'язки, гарантії його незалежності, порядок контролю за діяльністю ліквідатора, підстави та форми відповідальності, порядок усунення та припинення діяльності ліквідатора.

3. *Державна реєстрація та оприлюднення рішення про визнання АТ банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури.* Включення такого

елемента до юридичного складу, що опосередковує припинення господарської правосуб'єктності АТ внаслідок банкрутства, є однією з гарантій додержання прав кредиторів товариства та інших учасників господарських відносин.

На відміну від припинення правосуб'єктності АТ у загальному порядку, коли реєстраційні дії проводяться на підставі документів, що подаються заявником, під час припинення правосуб'єктності АТ внаслідок банкрутства державна реєстрація проводиться на підставі судового рішення, що надійшло в електронній формі від господарського суду, який його виніс (абз. 9 п. 2 ч. 1 ст. 25 Закону про держреєстрацію).

З метою виявлення кредиторів з вимогами за зобов'язаннями АТ, визнаного банкрутом, що виникли під час проведення процедур банкрутства, господарський суд здійснює офіційне оприлюднення повідомлення про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури на офіційному веб-порталі судової влади України (ч. 3 ст. 59 Кодексу України з процедур банкрутства).

4. *Зупинення обігу акцій АТ-банкрута.* Таке зупинення обігу акцій товариства здійснюється відповідно до Порядку скасування реєстрації випусків акцій, затвердженого рішенням НКЦПФР від 23.04.2013 № 737 [28]. Згідно з абз. 20 ч. 1 ст. 61 Кодексу України з процедур банкрутства обов'язок по вчиненню дій, необхідних для зупинення обігу акцій АТ-банкрута, покладається на ліквідатора.

Зупинення обігу акцій АТ-банкрута обумовлено необхідністю запобігання подальшому перебуванню в господарському обігу акцій неплатоспроможного товариства з метою захисту прав і інтересів кредиторів та учасників ринку цінних паперів від зловживань акціонерів збанкрутілого АТ.

5. *Формування ліквідаційної маси АТ.* Обов'язок щодо формування ліквідаційної маси АТ-банкрута відповідно до абз. 7 ч. 1 ст. 61 Кодексу України з процедур банкрутства покладається на ліквідатора. На виконання цього обов'язку ліквідатор проводить інвентаризацію та оцінку майна банкрута, вчиняє інші дії, передбачені Кодексом України з процедур банкрутства.

Ліквідаційна маса охоплює усі види майнових активів (майно та майнові права) АТ-

банкрута, які належать йому на праві власності або господарського відання.

Відповідно до ч. 2 ст. 213 ГК України, до складу ліквідаційної маси входять також майнові активи осіб, які відповідають за зобов'язаннями неплатоспроможного боржника відповідно до закону або установчих документів боржника. До таких осіб, наприклад, можуть бути віднесені:

- засновники АТ-банкрута (ч. 1 ст. 12 Закону про АТ);
- акціонери та член наглядової ради АТ-банкрута (ч. 8 ст. 53 Закону про АТ);
- посадові особи органів АТ-банкрута, які своїми діями (бездіяльністю) завдали збитки товариству (ч. 2 ст. 63 Закону про АТ);
- товариства, які були разом з АТ-банкрутом учасниками реорганізації (ч. 5 ст. 85, ч. 5 ст. 86 Закону про АТ);
- холдингова компанія, через дії або бездіяльність якої АТ виявилось неплатоспроможним та визнано банкрутом (ч. 2 ст. 126 ГК України).

Покладення господарським законодавством відповідальності на засновників АТ-банкрута, окремих його акціонерів, посадових осіб товариства тощо за його зобов'язаннями, на нашу думку, обумовлює необхідність запровадження вітчизняним законодавцем процедур банкрутства таких суб'єктів. Це могло б стати додатковою гарантією задоволення вимог кредиторів АТ-банкрута, а також сприяти попередженню зловживань несумлінними суб'єктами своїми правами у сфері корпоративних правовідносин.

Попередити зловживання у процесі формування ліквідаційної маси АТ-банкрута, на нашу думку, могло б відкриття доступу кредиторам через мережу Інтернет до інформації про боржників товариства.

Після проведення інвентаризації та оцінки майна ліквідатор здійснює продаж майна АТ-банкрута способами та у порядку, передбаченими ст. 63 та розділом V книги третьої Кодексу України з процедур банкрутства. Для окремих АТ (які мають суспільну, іншу цінність або особливий статус, здійснюють певний вид діяльності тощо) законодавством встановлено додаткові вимоги щодо продажу їхнього майна у рамках ліквідаційної процедури (ч. 5 ст. 92, ч. 10 ст. 93, ст. 94, ч. 11 ст. 96 Кодексу України з процедур банкрутства). Аналіз

зазначених вище норм дає підстави зробити висновок, що порядок продажу майна АТ-банкрута істотно відрізняється від порядку продажу майна у процесі добровільної чи примусової ліквідації АТ.

6. Задоволення вимог кредиторів АТ-банкрута.

Задоволення вимог кредиторів АТ-банкрута здійснюється за рахунок коштів, одержаних від продажу майна товариства, у порядку, встановленому ст. 64 Кодексу України з процедур банкрутства. Цією нормою визначено шість черг задоволення вимог кредиторів. Вимоги кожної наступної черги задовольняються в міру надходження на рахунок коштів від продажу майна АТ-банкрута після повного задоволення вимог попередньої черги, крім випадків, установлених Законом. У разі недостатньої кількості коштів, одержаних від продажу майна банкрута, для повного задоволення усіх вимог однієї черги, вимоги задовольняються пропорційно сумі вимог, що належить кожному кредиторові однієї черги.

У позачерговому порядку здійснюється погашення вимог забезпечених кредиторів за рахунок майна банкрута, що є предметом забезпечення. Цією нормою, на практиці, досить часто користуються зловмисники для виведення активів з АТ. Зазвичай зловмисники діють за такою схемою. З метою виведення активів із АТ формується заборгованість товариства перед «своїми» суб'єктами господарювання. Для забезпечення виконання зобов'язань з погашення такої заборгованості укладаються договори застави, предметом яких є особливо цінні активи АТ. У результаті вимоги «своїх» кредиторів задовольнятимуться не в четверту чи шосту чергу, а позачергово, згідно з ч. 6 ст. 64 Кодексу України з процедур банкрутства.

Вимоги кредиторів, не задоволені у зв'язку із недостатністю майна АТ, вважаються погашеними.

Принциповою особливістю задоволення вимог кредиторів у процесі припинення господарської правосуб'єктності АТ внаслідок банкрутства є використання правових механізмів, покликаних не допустити переваг одного окремо взятого кредитора на шкоду іншим.

7. Скасування реєстрації випуску акцій АТ-банкрута. Таке скасування здійснюється відповідно до Порядку скасування реєстрації випусків акцій, затвердженого рішенням Націо-

нальної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 23.04.2013 № 737.

Наслідком скасування реєстрації випуску акцій є припинення існування акцій АТ-банкрута як об'єктів права власності, а також статусу акціонерів у колишніх власників таких цінних паперів. Логічно у зв'язку з цим припустити, що незважаючи на те, що господарську правосуб'єктність АТ-банкрута ще не припинено, однак корпоративні відносини між товариством і його колишніми акціонерами існувати уже не можуть.

Правовою підставою для такого висновку є п. 8 ч. 1 ст. 2 Закону про АТ, згідно з яким корпоративні права — це сукупність майнових і немайнових прав акціонера — власника акцій товариства, які впливають з права власності на акції. Відтак, зі скасуванням реєстрації випуску акцій і припиненням існування акцій АТ-банкрута як об'єктів права власності припиняються і корпоративні права в осіб, які володіли цими акціями.

8. Затвердження звіту ліквідатора та ліквідаційного балансу АТ.

Після завершення усіх розрахунків із кредиторами ліквідатор подає до господарського суду звіт та ліквідаційний баланс, до якого додаються документи, передбачені ч. 1 ст. 65 Кодексу України з процедур банкрутства.

За своєю правовою природою ліквідаційний баланс АТ є його остаточним балансом, у якому ніби підводяться підсумки ліквідації товариства і завершення його розрахунків із кредиторами [29, с. 24]. На думку К.О. Бродської, ліквідаційний баланс підприємства-банкрута може і повинен бути виключно «нульовим». Так, після повного погашення вимог кредиторів, баланс банкрута не може мати тільки активи (майно, яке залишилося після повного розрахунку із усіма кредиторами), тому що в такому випадку у балансі будуть наявні й пасиви (зобов'язання перед учасниками-власниками) [30, с. 68].

Якщо ліквідатор не виявив майнових активів АТ, що підлягають включенню до складу ліквідаційної маси, він зобов'язаний подати господарському суду ліквідаційний баланс, який засвідчує відсутність у банкрута майна.

Господарський суд після заслуховування звіту ліквідатора та думки кредиторів постановляє ухвалу про затвердження звіту ліквідатора та ліквідаційного балансу.

Якщо за результатами ліквідаційної процедури після задоволення вимог кредиторів не залишилося майна, господарський суд постановляє ухвалу про ліквідацію АТ-банкрута. Ухвала про ліквідацію АТ може бути постановлена господарським судом і щодо товариства, яке звільнилося від боргів. Згідно з абз. 2 ч. 5 ст. 65 Кодексу України, з процедур банкрутства таке право надається господарському суду лише у разі, якщо залишок майнових активів АТ є меншим за той, що вимагається для продовження АТ господарської діяльності відповідно до законодавства.

9. *Державна реєстрація припинення товариства в результаті його ліквідації.* Державною реєстрацією завершується процедура припинення господарської правосуб'єктності АТ внаслідок банкрутства. Для проведення державної реєстрації припинення АТ-банкрута господарський суд надсилає державному реєстратору копію ухвали про ліквідацію товариства (ч. 2 ст. 65 Кодексу України з процедур банкрутства). З моменту державної реєстрації припинення правосуб'єктності АТ-банкрута шляхом внесення відповідних відомостей до Єдиного державного реєстру товариство припиняє своє існування і вибуває з числа суб'єктів господарського права.

Аналіз елементів юридичного складу, що опосередковує припинення господарської правосуб'єктності АТ внаслідок банкрутства, дає підстави дійти висновку, що ліквідація АТ внаслідок банкрутства є окремим видом ліквідації. Характерними особливостями даного виду ліквідації є спеціальне правове регулювання, припинення господарської правосуб'єктності відбувається у рамках провадження у справі про банкрутство, може ініціюватися як в добровільному так і в примусовому порядку, публічний характер справи про банкрутство, застосування особливих процедур, особливий суб'єктний склад ліквідаційної процедури, застосування спеціальних способів захисту значної кількості протилежних за змістом інтересів учасників господарських відносин.

З урахуванням наведеного припинення господарської правосуб'єктності АТ внаслідок банкрутства — це визначена господарським законодавством процедура, застосування якої передбачає послідовне настання юридичних фактів, що утворюють юридичний склад, і яка призводить до припинення існування АТ-

суб'єкта підприємництва, нездатність якого відновити платоспроможність і задовольнити вимоги кредиторів була визнана господарським судом.

Подальший розвиток правового регулювання припинення господарської правосуб'єктності АТ внаслідок банкрутства повинен рухатися у напрямі нормативного закріплення диференційованого підходу до визначення тривалості ліквідаційної процедури, скорочення

строків урегулювання заборгованості (у т. ч. за рахунок зменшення кількості оскаржень), прозорості ліквідаційної процедури, здешевлення процедури банкрутства, забезпечення балансу інтересів як боржників, так і кредиторів, передачі функцій контролю за діями ліквідатора саморегульвній організації, підвищення ефективності процедур банкрутства, забезпечення продажу майна за найвищою ціною, зниження корупційної складової.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Council Directive 80/987/EEC of 20 October 1980 on the approximation of the laws of the Member States relating to the protection of employees in the event of the insolvency of their employer. *Official Journal*. 28.10.1980. L 283. P. 23-27.
2. Directive 98/26/EC of the European Parliament and of the Council of 19 May 1998 on settlement finality in payment and securities settlement systems. *Official Journal*. 11.6.1998. L 166. P. 45-50.
3. Council regulation (EC) № 1346/2000 of 29 May 2000 on insolvency proceedings. *Official Journal*. 30.6.2000. L 160. P. 1-18.
4. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018 № 2597-VIII. *Голос України*. 2019. 20 квітня.
5. Авдеев С.С. Банкротство как способ ликвидации юридического лица: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Краснодар, 2003. 211 с.
6. Бутирська І.А. Учасники провадження у справі про банкрутство: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Київ, 2017. 204 с.
7. Возняковська К.А. Господарсько-правове регулювання відносин неспроможності банків: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.04. Одеса, 2019. 42 с.
8. Возняковська К.А. Право неспроможності банків: проблеми теорії та практики. Чернівці: Друк Арт, 2018. 360 с.
9. Джуль В.В. Інститут неспроможності: світовий досвід розвитку і особливості становлення в Україні. Київ: Юрид. практика, 2006. 384 с.
10. Джуль В.В. Теоретико-прикладні проблеми реформування законодавства України про банкрутство: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.04. Київ, 2009. 30 с.
11. Поляков Б.М. Закон Украины «О восстановлении платежеспособности должника или признании его банкротом»: Научно-практический комментарий; в 2-х т. Киев: Логос, 2014. 407 с.
12. Поляков Б.М. Право неспроможності (банкрутства) в Україні: підручник. Київ: Ін Юре, 2011. 559 с.
13. Радзивілюк В.В. Запобігання банкрутству (неспроможності): господарсько-правовий аспект. Ніжин: Аспект-Поліграф, 2013. 532 с.
14. Свириденко О.М. Концепция несостоятельности (банкротства) в Российской Федерации: методология и реализация: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. М., 2010. 53 с.
15. Чорна Ю.В. Світові системи банкрутства: господарсько-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Київ, 2018. 22 с.
16. Господарський кодекс України від 16.01.2003. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18. Ст. 144.
17. Цивільний кодекс України від 16.01.2003. *Офіційний вісник України*. 2003. № 11. Ст. 461.
18. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 № 514-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 50-51. Ст. 384.
19. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 № 755-IV. *Офіційний вісник України*. 2003. № 25. Ст. 1172.
20. Про товарну біржу: Закон України від 10.12.1991 № 1956-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 10. Ст. 139.
21. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 9. Ст. 79.
22. Фесюра М.В. Ліквідація, реорганізація, банкрутство підприємства, установи, організації в сучасний період: поняття та юридична сутність. *Публічне право*. 2013. № 1. С. 310—317.
23. Бірюков О.М. Банкрутство громадян: за і проти. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 11. С. 60—65.
24. Господарське процесуальне право: підручник. За ред. О.П. Подцерковного, М.Ю. Картузова. Харків: Одісей, 2011. 400 с.

25. Таликін Є.А. Характер суспільного конфлікту як чинник формування процесуальних правил провадження в справах про банкрутство у господарському процесі України. *Право і суспільство*. 2014. № 5—2. С. 140—145.
26. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14.05.1992 № 2343-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 31. Ст. 440.
27. Борейко О.М. Категорії «неспроможність» і «банкрутство» в праві та теорії. *Правничий вісник Університету «Крок»*. 2012. Вип. 13. С. 68—72.
28. Порядок скасування реєстрації випусків акцій, затверджений рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 23.04.2013 № 737. *Офіційний вісник України*. 2013. № 46. Ст. 1659.
29. Тихомиров М.Ю. Ликвидация акционерного общества: практическое пособие. Москва: Изд-во Тихомирова М.Ю., 2012. 31 с.
30. Бродська К.О. Щодо законодавчих недоліків врегулювання банкрутства відсутнього боржника та складання ліквідаційного балансу банкрута. *Форум права*. 2008. № 3. С. 65—70.

Надійшла 01.07.2019

REFERENCES

1. Council Directive 80/987/EEC of 20 October 1980 on the approximation of the laws of the Member States relating to the protection of employees in the event of the insolvency of their employer. *Official Journal*. 28.10.1980. L 283. P. 23-27.
2. Directive 98/26/EC of the European Parliament and of the Council of 19 May 1998 on settlement finality in payment and securities settlement systems. *Official Journal*. 11.6.1998. L 166. P. 45-50.
3. Council regulation (EC) № 1346/2000 of 29 May 2000 on insolvency proceedings. *Official Journal*. L 160. 30.6.2000. P. 1-18.
4. Kodeks Ukrainy z protsedur bankrutstva: Zakon Ukrainy vid 18.10.2018 No. 2597-VIII. *Holos Ukrainy*. 2019. 20 kvitnia [in Ukrainian].
5. Avdeev S.S. Bankrotstvo kak sposob likvidacii juridicheskogo lica: dis. ... kand. jurid. nauk: 12.00.03. Krasnodar, 2003. 211 p. [in Russian].
6. Butyrskaya I.A. Uchasnyky provadzhennia u spravi pro bankrutstvo: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.04. Kyiv, 2017. 204 p. [in Ukrainian].
7. Vozniakovska K.A. Hospodarsko-pravove rehuliuвання vidnosyn nespromozhnosti bankiv: avtoref. dys... d-ra. yuryd. nauk: 12.00.04. Odesa, 2019. 42 p. [in Ukrainian].
8. Vozniakovska K.A. Pravo nespromozhnosti bankiv: problemy teorii ta praktyky. Chernivtsi: Druk Art, 2018. 360 p. [in Ukrainian].
9. Dzhun V.V. Instytut nespromozhnosti: svitovy dosvid rozvytku i osoblyvosti stanovlennia v Ukraini. Kyiv: Yuryd. praktyka, 2006. 384 p. [in Ukrainian].
10. Dzhun V.V. Teoretyko-prikladni problemy reformuvannia zakonodavstva Ukrainy pro bankrutstvo: avtoref. dys. ... dokt. yuryd. nauk: 12.00.04. Kyiv, 2009. 30 p. [in Ukrainian].
11. Poljakov B.M. Zakon Ukrainy "O vosstanovlenii platezhеспособности dolzhnika ili priznaniy ego bankrotom": Nauchno-prakticheskij kommentarij; v 2-h t. Kyiv: Logos, 2014. 407 p. [in Russian].
12. Poliakov B.M. Pravo nespromozhnosti (bankrutstva) v Ukraini: pidruchnyk. Kyiv: In Yure, 2011. 559 p. [in Ukrainian].
13. Radzyviliuk V.V. Zapobihannia bankrutstvu (nespromozhnosti): hospodarsko-pravovy aspekt. Nizhyn: Aspekt-Polihraf, 2013. 532 p. [in Ukrainian].
14. Sviridenko O.M. Koncepcija nesostojatel'nosti (bankrotstva) v Rossijskoj Federacii: metodologija i realizacija: avtoref. dis. ... dokt. jurid. nauk: 12.00.03. Moskva, 2010. 53 p. [in Russian].
15. Chorna Yu.V. Svitovi systemy bankrutstva: hospodarsko-pravovy aspekt: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.04. Kyiv, 2018. 22 p. [in Ukrainian].
16. Hospodarskyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2003. No. 18. Art. 144 [in Ukrainian].
17. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003. *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*. 2003. No. 11. Art. 461 [in Ukrainian].
18. Pro aktsionerni tovarystva: Zakon Ukrainy vid 17.09.2008 No. 514-VI. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2008. No. 50-51. Art. 384 [in Ukrainian].
19. Pro derzhavnu reiestratsiiu yurydychnykh osib, fizychnykh osib-pidprijemstiv ta hromadskykh formuvan: Zakon Ukrainy vid 15.05.2003 No. 755-IV. *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*. 2003. No. 25. Art. 1172 [in Ukrainian].
20. Pro tovarnu birzhu: Zakon Ukrainy vid 10.12.1991 No. 1956-XII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1992. No. 10. Art. 139 [in Ukrainian].
21. Pro tsinni papery ta fondovy rynok: Zakon Ukrainy vid 23.02.2006 No. 3480-IV. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2003. No. 9. Art. 79 [in Ukrainian].
22. Fesiura M.V. Likvidatsiia, reorganizatsiia, bankrutstvo pidprijemstva, ustanovy, orhanizatsii v suchasnyi period: poniattia ta yurydychna sutnist. *Publichne pravo*. 2013. No. 1. P. 310-317 [in Ukrainian].

23. Biriukov O.M. Bankrutstvo hromadian: za i proty. *Biuletен Ministerstva yustytisii Ukrainy*. 2011. No. 11. P. 60-65 [in Ukrainian].
24. Hospodarske protsesualne pravo: pidruchnyk. Za red. O.P. Podtserkovnoho, M.Iu. Kartuzova. Harkiv: Odissei, 2011. 400 p. [in Ukrainian].
25. Talykin Ye.A. Kharakter suspilnoho konfliktu yak chynnyk formuvannia protsesualnykh pravyl provadzhennia v spravakh pro bankrutstvo u hospodarskomu protsesi Ukrainy. *Pravo i suspilstvo*. 2014. No. 5-2. P. 140-145 [in Ukrainian].
26. Pro vidnovlennia platospromozhnosti borzhnyka abo vyznannia yoho bankrutom: Zakon Ukrainy vid 14.05.1992 No. 2343-XII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1992. No. 31. Art. 440 [in Ukrainian].
27. Boreiko O.M. Katehorii "nespromozhnist" i "bankrutstvo" v pravi ta teorii. *Pravnychy visnyk Universytetu "Krok"*. 2012. Iss. 13. P. 68-72 [in Ukrainian].
28. Poriadok skasuvannia reistratsii vypuskiv aktsii, zatverdzhenyi rishenniam Natsionalnoi komisii z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku vid 23.04.2013 No. 737. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. 2013. No. 46. Art. 1659 [in Ukrainian].
29. Tihomirov M.Ju. Likvidacija akcionernogo obshhestva: prakticheskoe posobie. Moskow: Izd-vo Tihomirova M.Ju., 2012. 31 p. [in Russian].
30. Brodska K.O. Shchodo zakonodavchykh nedolikiv vrehuliuvannia bankrutstva vidsutnoho borzhnyka ta skladannia likvidatsiinoho balansu bankruta. *Forum prava*. 2008. No. 3. P. 65-70 [in Ukrainian].

Received 01.07.2019

A.B. Garaionich

Академия адвокатуры Украины, г. Киев, Украина

ПРЕКРАЩЕНИЕ ХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРАВОСУБЪЕКТНОСТИ АКЦИОНЕРНОГО ОБЩЕСТВА В РЕЗУЛЬТАТЕ БАНКРОТСТВА

Исследована проблема прекращения хозяйственной правосубъектности акционерного общества в результате банкротства. Проанализирована правовая природа прекращения хозяйственной правосубъектности акционерного общества в результате банкротства, ликвидационная процедура, в рамках которой прекращается хозяйственная правосубъектность неплатежеспособных акционерных обществ. Особое внимание уделено исследованию проблем, связанных с ликвидацией акционерных обществ-банкротов.

Ключевые слова: акционерное общество, хозяйственная правосубъектность, банкротство, банкрот, Кодекс Украины по процедурам банкротства, ликвидация, ликвидационная процедура.

O.V. Harahonych

Academy of Advocacy of Ukraine, Kyiv, Ukraine

orcid.org/0000-0002-8984-2399

TERMINATION OF THE ECONOMIC PERSONALITY OF A JOINT-STOCK COMPANY AS A RESULT OF BANKRUPTCY

The article is devoted to the study of the problem of termination of the economic personality of a joint-stock company as a result of bankruptcy. In the article, the author analyzes the legal nature of the termination of the economic personality of a joint stock company as a result of bankruptcy. Particular attention is paid to the study of problems associated with the liquidation of joint-stock companies — bankrupt.

Studying the elements of the legal composition that mediates the termination of the economic legal personality of joint-stock companies due to bankruptcy, the author analyzes the prerequisites for initiating a bankruptcy procedure of a joint-stock company, the effect of the adoption by a commercial court of a decision on declaring a joint-stock company bankrupt and the opening of a liquidation procedure on its economic personality, and the specifics of removing shares of a bankrupt joint-stock company from a economic turnover, the formation of liquidation mas joint-stock company systems, satisfaction of creditors' requirements, procedure for registration actions.

The author suggests the further development of the legal regulation of the termination of the economic personality of joint-stock companies due to bankruptcy in the direction of the normative consolidation of a differentiated approach to determining the duration of the liquidation procedure, reducing the time for settlement of debts (including by reducing the number of appeals), transparency of the liquidation procedure, cheaper bankruptcy procedures, and ensuring balance of interests of both debtors and creditors, functions of control over the actions of the liquidator self-regulating organization, improve the efficiency of bankruptcy procedures, ensuring the sale of property at the highest price, reducing the corruption component.

Keywords: joint-stock company, economic personality, bankruptcy, Bankruptcy Code of Ukraine, liquidation, liquidation procedure.